

Магістр 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Анотація. Розкрито сутність поняття "кредитний ризик" та проаналізовано фактори, що на нього впливають. Наведено класифікацію кредитних ризиків та цілі управління ними. Розглянуто напрями вдосконалення управління кредитними ризиками банку.

Аннотация. Раскрыта сущность понятия "кредитный риск" и проанализированы факторы, которые на него влияют. Приведена классификация кредитных рисков и цели управления ими. Рассмотрены направления совершенствования управления кредитными рисками банка.

Annotation. The essence of the concept of credit risk has been revealed and the factors that affect it have been analyzed. A classification of credit risks and management objectives have been provided. Ways to improve credit risk management of a bank have been discussed.

Ключові слова: банк, кредит, ризик, кредитний ризик, види ризиків, управління кредитним ризиком.

Банківські установи є важливою ланкою фінансової системи України. Від їх ефективного функціонування залежить загальний розвиток економіки країни та добробут населення. Кредитна діяльність є центральною у банківському бізнесі, вона виступає джерелом як основних прибутків банку, так і найхарактернішого для нього кредитного ризику.

Тому в умовах сучасного розвитку банків істотного значення набуває проблема ефективного управління ризиками комерційного банку, яке забезпечує збереження фінансової стійкості та безпеки банку в цілому [1].

Банки повинні управляти кредитним ризиком таким чином, щоб отримувати максимально можливий прибуток, одночасно намагаючись максимально знизити ризик, безпосередньо пов'язаний з механізмом надання і погашення банківських кредитів. Це говорить про те, що розробка надійної системи захисту від кредитного ризику є дуже актуальним питанням.

Питання управління кредитним ризиком та визначення його сутності вивчали такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: Хохлов Н. В., А. Шапкін, А. Ковальов, В. Жариков, В. Вітлінський, Г. Лисиченко [2 – 7] та ін. Але проблема оцінки й управління кредитними ризиками у вітчизняному банківському секторі потребують подальшого наукового дослідження.

Метою статті є визначення шляхів зниження кредитних ризиків комерційних банків.

Завданням даного дослідження є аналіз основних підходів щодо визначення поняття "кредитний ризик", а також характеристика факторів, які впливають на нього.

Важливу роль у стимулюванні відтворювальних процесів в українській економіці відіграє банківський кредит як основне джерело забезпечення фінансовими ресурсами операційної та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Останнім часом банки все гостріше відчувають проблему управління кредитним ризиком.

Дане поняття ототожнюють з невизначеністю, можливістю зазнати збитки, не отримати запланованого доходу або не одержати прибутку. Звичайно, зазначені ознаки частково пов'язані із ризиком, однак не розкривають його сутності повною мірою. Підходи щодо трактування сутності кредитного ризику наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Трактування сутності поняття "кредитний ризик"

Автори	Визначення
Ж. Голодова [2, с. 272]	Ризик несплати позичальником основної суми боргу та процентів, які належать кредитору в обумовлений в кредитному договорі термін, що призводить до зниження вартості кредитного портфеля банку
В. Шелудько [3, с. 182]	Ризик несплати позичальником основного боргу та процентів за ним
В. Жариков, М. Жарикова, О. Євсейчев [4, с. 49]; О. Лаврушин [5, с. 15]	Ризик невиконання кредитних зобов'язань перед кредитною організацією третьою стороною
В. Бобиль [6, с. 30]	Імовірність невиконання позичальником зобов'язань перед банком
У. Владичин [7, с. 357]	Імовірність несплати позичальником основного боргу та процентів за користування кредитом у строки, визначені у кредитному договорі

© Пальоха Т. М., 2014

О. Криклій,	Кредитний ризик – це ймовірність повної або часткової втрати вартості ак-
-------------	---

Н. Маслак [8, с. 7]	тивів банку в результаті нездатності контрагентів (позичальників) виконувати свої зобов'язання або недоотримання доходу на вкладений капітал внаслідок впливу різноманітних чинників
Г. Білоглазова, Л. Кролівецька [9, с. 21]	Ризик, який характеризує ймовірність відхилення в одиницю часу фактичного грошового потоку платежів клієнта, спрямованих на погашення заборгованості, проценту та комісії, від номінального грошового потоку, який клієнт мав би направити банку відповідно до укладеного кредитного договору, під впливом низки негативних для фінансового результату діяльності банку факторів

Можна зазначити, що відсутнє єдине трактування кредитного ризику, що, на думку автора, зумовлено відсутністю однотайного підходу до розуміння його економічних основ – поняття "кредит" та "ризик", що спричинило неоднозначність поглядів науковців та дослідників щодо визначення його сутності. Враховуючи результати досліджень, можна дійти висновку, що практично в усіх тлумаченнях кредитний ризик визначається як ризик (ймовірність) невиконання позичальником своїх зобов'язань. У подальшому можна спиратись на таке визначення: кредитний ризик – це ймовірність несплати позичальником основної суми боргу та процентів в обумовлений в кредитному договорі термін, що призводить до зниження вартості кредитного портфеля банку.

Існує чимало підходів до класифікації кредитних ризиків. Кредитні ризики можна класифікувати за різними критеріями, до основних із яких належать: рівень виникнення, фінансові наслідки, сфера виникнення, ймовірність реалізації, статус позичальника, можливість прогнозування, вид кредитної операції, можливість взяття ризику та термін дії кредитної угоди (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація кредитних ризиків [10]

Критерії класифікації кредитних ризиків	Види кредитних ризиків
1	2
За сферою виникнення	зовнішнього середовища (політичні, соціальні, економічні, форс-мажорні); внутрішнього середовища (недосконалість системи управління, технічні ризики)
За рівнем прийняття рішень	макроекономічні, на рівні банківських установ, відповідальної особи
За рівнем прогнозованості	прогнозовані та непрогнозовані
За причинами виникнення	об'єктивні, суб'єктивні, законодавчі
За типами ризику	виправдані, не виправдані
За розмірами втрат	незначні, великі, критичні

Закінчення табл. 2.

1	2
За методами подолання	індивідуальні, спільні
За методами мінімізації	унікнення ризику, зниження рівня ризику, передача (страхування), взаємозалік ризику, утримання (поглинання) ризику
За типами аналізу	кількісні, якісні

У науковій літературі характеристиці факторів, що викликають кредитний ризик, приділяється достатня увага. Так, Чернов В. А. розділяє фактори ризику за ступенем керованості на три групи: керовані регульовані фактори (що – характеризують якість роботи колективу, якість управлінської роботи), умовно нерегульовані, важкорегульовані (фактори й умови, що залежать в основному від передісторії функціонування аналізованого банку); некеровані, нерегульовані фактори (фактори й умови, що не можуть бути змінені суб'єктом керування) [8].

Метою управління кредитними ризиками є максимізація рівня регулювання ризиків, повернення кредитів шляхом підтримання кредитних ризиків потенційних втрат у прийнятних межах. Банки потребують управління кредитними ризиками, що притаманні портфелю активів у цілому, так і ризиками, що притаманні окремим кредитам або операціям.

Можна виділити також три основні завдання управління банківським кредитним ризиком.

1. Попередження ризику. Ця мета досягається шляхом ліквідації передумов виникнення кредитного ризику в майбутньому.

2. Підтримка ризику на визначеному рівні. Ця мета припускає дотримання банком вимог щодо рівня ризику, що встановлюється центральним банком, а також визначається самим банком відповідно до власної ризикової стратегії.

3. Мінімізація ризику за деяких заданих умов, що охоплює комплекс заходів прямого впливу на кредитний ризик.

Одним із інструментів обмеження кредитного ризику є показник достатності капіталу, який включає дві складові частини (капітал і ризикові активи), тому доцільно використовувати можливості впливу на позитивні зміни у величині цього нормативу в обох напрямках. Крім того, на розмір кожного з двох елементів впливають як негативні, так і позитивні фактори, які можливо, відповідно, послабити або посилити. До вирішення цієї проблеми можна підійти з двох боків:

слідуючи першому способу, можна знижувати частку ризикових активів шляхом припинення видачі нових кредитів як найшвидшого погашення наявних позик, продажу основних засобів, застав, прийнятих на баланс банку в

рахунок погашення прострочених кредитів. Ці заходи можуть призвести до перетворення структури активів, збільшення частки високоліквідних активів у балансі банків;

слідуючи другим способом вирішення проблеми, можна запропонувати банку провести чергову емісію своїх акцій. Але завдання з реалізації акцій на практиці виявляється не завжди легко розв'язуваним. Відомими є приклади різкого збільшення статутного капіталу – злиття банків або вливання коштів крупним акціонером із метою придбати контрольний пакет і стати, по суті, єдиним власником банку [8].

Крім того, існують різні методи зниження кредитного ризику. Основними з них, на думку автора, є такі [9]:

оцінка кредитоспроможності клієнта (наприклад, бальна оцінка позичальника, тобто визначення рейтингу клієнта на основі спеціально розроблених шкал);

зменшення розмірів кредитів, що надаються одному позичальнику;

страхування кредитів;

залучення достатнього забезпечення;

надання дисконтних позичок.

Під час використання даних методів банківська система стане більше стабільною і в майбутньому стане можливим уникнути чергової фінансової кризи.

З викладеного можна зробити висновок, що банківська діяльність в умовах ринкової економіки неминуче пов'язана з ризиком, який присутній у ході виконання будь-яких операцій банку. Кредитний ризик є невід'ємною складовою банківських діяльності і займає домінуюче становище в системі банківських ризиків. Напрями зниження кредитного ризику без зміни рівня прибутковості включають: дотримання економічних нормативів, розроблених саме з метою обмеження ризикових операцій банків; використання більш жорстких обмежень у кредитних операціях; диверсифікація кредитного портфеля за сферами вкладення, видами застави, термінах дозволяє розосередити кредитний ризик; а нарощування величини власного капіталу та його капіталізація посилять захисну функцію капіталу.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Офіційний сайт УНІАН. – Режим доступу : <http://economics.unian.net>. 2. Хохлов Н. В. Управление риском : учеб. пособ. для вузов / Н. В. Хохлов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 239 с. 3. Шапкин А. С. Теория риска и моделирование рискованных ситуаций / А. С. Шапкин. – М. : Дашков и К^о, 2005. – 880 с. 4. Ковалев А. П. Кредитный риск-менеджмент : монография / А. П. Ковалев. – К. : Сузір'я, 2007. – 406 с. 5. Управление кредитными рисками : учеб. пособ. / В. В. Жариков, М. В. Жарикова. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. – 244 с. 6. Лисиченко Г. В. Природний, техногенний та екологічний ризики: аналіз, оцінка, управління / Г. В. Лисиченко. – К. : Наукова думка, 2008. – 542 с. 7. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. / В. В. Вітлінський та ін. – К. : Т-во "Знання", 2000. – 251 с. 8. Ковальов О. Л. Класифікація банківських ризиків. Фактори, що впливають на кредитні ризики, і підходи до їх класифікації / О. Л. Ковальов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 2. – С. 63. 9. Квасницька Р. С. Нейтралізація фінансових ризиків як безпосередньої загрози фінансовій безпеці банку [Електронний ресурс] / Р. С. Квасницька, І. М. Кордонць // Наукова бібліотека ім. І. В. Вернадського. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>. – Назва з екрану. 10. Серік Ю. В. Економіко-організаційний механізм у правлінні ризиком кредитної організації : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами" / Ю. В. Серік ; М-во освіти і науки України, ПВНЗ "Європ. ун-т". – К., 2009. – 19 с.